

Ağıtsal Şarkılar Senfonisi

Soprano ve Orkestra İçin Senfoni No.3, Op.36

*Lento *Lento e Largo * Lento e cantabile

6 Aralık 1933'te Silezya'da Czernica'da doğan Polonyalı besteci Henryk M. Gorecki'nin müziği, belki de çok küçük yaşta babasını kaybetmesi ve ailesinin birçok ferdinin Auschwitz'de işkenceyle ölümü, yoğun ses kütlelerinin çok değişik yönelim ve volüm patlamalarına, anlaşmazlıklarına, çeşitli sinyal ve flaşlarına sahne olmaktadır. İster solo, ister orkestra müziği olsun, büyük bir müzik enerjisi yansıtan eserleriyle Polonya'da 1960-73 arasında birçok ödül verilen, 1973'te Paris'te UNESCO yarışmasını kazanan Gorecki, Katowice Konservatuvarı'nı 1960 yılında bitirerek Paris'te Messian ile çalışmış olmasına karşın, Avrupalı müzik meraklılarının ilgisini ancak 1993'te çekmiştir.

Gorecki'nin soprano ve orkestra için 1976'da bestelediği 3. Senfoni'sinin CD'si 1992 sonunda pop listelerinde Rodrigo'nun gitar konçertosu ve Ravel'in Bolero'suyla beraber yer almış, birdenbire 300.000 satarak herkesi şaşırtmıştır. Kırk yılını Rus egemenliğine geçiren Polonya'nın Katowice kentinde sakin bir yaşam süren Gorecki de bu ilgiye

şaşırdığını şu sözlerle belirtmiştir: "Neden bu gün, neden bu senfoni? ..."

1950'li yılların sonunda Webern'in serializminden etkilenerek, Boulez, Stockhausen ve Darmstadt çağdaş müzik ekolüyle ilgilenen Gorecki'nin sonraki eserleri ise daha yalınlaşmıştır. Polonyalı müzikolog Bogdan Pocij bunu şöyle tanımlamaktadır: "Ağır ve oldukça inatçı bir süreklilikle derinliklerden yükseliş, içeriye doğru bir hareketle, kendi kendini sarış, değişik ses yükseklikleriyle çok ağır pasajlar. Bu üç basit hareket Gorecki'nin müziğindeki ana kaynaklarla yakın sayılır: Basit köylü bağlılığı, dinsel ayinlerin org müziği, Palestrina'nın çoksesliliği (polifonisi), Beethoven dinamizmi ve geç romantik çağın orkestra müziği..."

Senfonilerinde vurma çalgılara, soprano ve koroya solist görevi veren; yaratılış üzerine eserler, koraller, kuartetler, org, piyano, üfleme çalgılar, gitar için oda müzikleri besteleyen Gorecki'nin yeni yönelişi de böylece "uzak geçmiş" olmuştur.

Gorecki, 1977 Varşoca Sonbahar Festivali sırasında 3. Senfonisi için şu açıklamayı yapmıştır: “Ağıtsal Şarkılar Senfonisi adlı 3. Senfoni’yi 30 Ekim-30 Aralık 1976 tarihleri arasında Baden-Baden’deki Günetbatı Almanya Radyosu (Südwestfunk) siparişi olarak besteledim. İlk yorum, 4 Nisan 1977’de 14. Uluslararası Çağdaş Müzik Festivali’nde, soprano Stefania Woytowicz ve Ernest Bour yönetimindeki Südwestfunk Senfoni Orkestrası tarafından gerçekleştirildi.”

“Senfoni üç şarkıyı içerir: Bunlardan en uzun olan (27 dakika kadar süren) ilki, kesin ve sert bir kanondur. Soprano dua çağrılarıyla kesintiye uğrar. Bu kanonda tema olarak Kurpie bölgesinden bir şarkının parçasını kullandım. Bunu da Peder Wladyslav Skierowski’nin koleksiyonundan aldım. İkinci ve en kısa (9 dakika kadar süren) şarkı, basit A-B-A-B-C yapısında bir tür ağıttır. Üçüncü şarkıda ise, Opole bölgesinin otantik bir halk ezgisini varyasyonlarla kullandım. Bu şarkıyı Adolf Dygacz’ın koleksiyonundan aldım. Senfoniye eşime ithaf ettim.”

3. Senfoni’nin 1.bölümü geniş (Lento) tempoda, bas yaylıların önderliğinde, dinsel ve monoton bir ağıt gibi, 13 dakika kadar süren orkestra girişiyile başlar. Sonunda pizzicato eşlikte yine uzun soluklu yaylı çalgı cümlesiyle tizleşerek sonuçlanırken sopranoya yol açar. Sopranonun aynı tempodaki hüzünlü yakınışı daha sonra ızdırıp içinde yükselir. Uzun ve monoton ağıt, yine orkestra tarafından aynı hüzünlü havada işlenir ve bas seslerde, başladığı gibi bölümü yavaş ve sakin, ama boğuk darbelerle sona erdirir.

2.bölüm, geniş ve ağır (Lento e Largo) tempoda, biraz daha ferah bir anlatımla girer. Kısa girişe hemen soprano katılır. Şarkısı yine hüzünlü, ama daha canlı ve ezgiseldir; yükselişlerle, alçalışlarla

orkestranın monoton eşliğinden ayrılır. Bölüm yine çok uzun bir solukla yavaşça söner.

3.bölümde, geniş ve ezgisel (Lento e cantabile) tempoda yaylıların unison girişini eşliğe alan sopranonun şarkısı pastoral bir anlatım kazanır. Ancak yine hüzün ve keder temel unsurdur. Sonra orkestra, sopranonun şarkısına varyasyonlarla eşlik eder. Bu varyasyonlar da monoton anlatımı hareketlendirir. Bölümde orkestra ile sopranonun sırayla söz alış karşılıklı bir konuşma gibi sürer; yükselen, alçalan nüanslarla, bir akordeon körüğü gibi açılan-kapanan tınıları yansıtan orkestra eşliği monotonlaştığı anlarda soprano ezgisini duyurur. Bir anlık susuştan sonra bu kez soprano partiye egemen olur, yol gösterir, sonra susar. Ama yine monoton orkestra sürmekte, uzun yay çekişleriyle sona yaklaşılmaktadır. Ağır, sakin ve uzun orkestra cümlesiyle, sona ermeyecekmiş gibi süren senfoni sona ulaşır.

Süre 55’

Eski Stilde Üç Parça

Gorecki’nin 1963’te yazdığı “Eski Stilde Üç Parça” (Trzy utwory w dawnym stylu), günümüzde 3. Senfoni’si kadar popüler olmuş, kayıtları yapılmıştır. 3/2, 2/2, 4/4 ve 3/4’lük gibi basit ölçüler ve basit ritimle, tipik bütünlükte ve kendi kendine oluşmuş gibi gelişen ses yoğunluğu elde eden Gorecki, Ortaçağ Polonya müziğinden başka, halk müziği, litürjik org müziği, koro müziği ve Palestrina polifonisi gibi unsurlar da doğallıkla değerlendirmiştir.

Süre 9’

- Aktüze İ. Müziği Okumak. Cilt 2. Pan Yayıncılık. Nisan 2003.
- Henryk Górecki - Symphony No. 3 of "Sorrowful Songs" | Dawn Upshaw. London Sinfonietta, David Zinman <https://www.youtube.com/watch?v=bPhrG82nV2c>
- Henryk Górecki - Symphony N°3 (Symphony of Sorrowful Songs) - Full Piece https://www.youtube.com/watch?v=ZVITZUQ_uIU
- Lusławicka Orkiestra Talentów - Henryk Mikołaj Górecki, Trzy utwory w dawnym stylu <https://www.youtube.com/watch?v=py7TwE2ufVI>

Kazım ÇAPACI